

Лесінська О. М.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Микитюк І. М.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ПОРІВНЯЛЬНИЙ ЕТИМОЛОГІЧНО-КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОНОМАСТИКОНУ ТВОРІВ В. С. МОЕМА ТА К. МЕНСФІЛД

Статтю присвячено етимологічному, семантичному та контекстуальному аналізу власних назв творів «малої прози» з метою встановлення ймовірного зв'язку між гіпотетичним значенням власної назви та її роллю у реалізації авторської інтенції. У сучасній лінгвістиці спостерігається значний інтерес до проблем ономастики, тобто до вивчення власних назв. Прадавня історія існування та широкий діапазон функціонування власних назв уможливають їхнє всебічне дослідження, зокрема в аспекті вивчення процесів номінації та виявлення їхнього функціонально-прагматичного навантаження.

Хоча специфіка власних назв уже значною мірою усвідомлена, залишаються не повністю дослідженими окремі аспекти, пов'язані з особливостями їхнього значення, а відтак комунікативними та функціональними характеристиками. Запропоноване дослідження присвячене вивченню етимології, семантики та функціонування власних назв у англійськомовних художніх текстах. У фокусі дослідження перебуває проблема визначення статусу, семантичних та функціональних особливостей власних назв.

У дослідженні запропоновано поділ власних назв на групи за критерієм етимологічного походження. У текстах творів В. С. Моєма власні назви походять з: латинської мови: *Thomas, Violet, Emily*; давньогрецької мови: *Daphne*; давньоєврейської мови: *Eva, Mary*; давньоверхньонімецької мови: *Gerrard, Gilbert, Henry*; давньоанглійської мови: *Albert, Edward, Edgar*; валійської мови: *Owen*; іспанської мови: *Alphonsine*. У текстах творів К. Менсфілд власні назви походять з: латинської мови: *Laura, Lucile, Constantia, Basil*; давньоєврейської мови: *Nappu, Moira (Mary)*; давньогрецької мови: *Cyril, Ellen*; давньоверхньонімецької мови: *Maudie, William*; давньоанглійської мови: *Robert, Ethel, Harold, Harry*; давньофранцузької мови: *Alice, Leonard*; ірландської мови: *Fenella*; сучасної англійської мови: *Myrtle, Rose*; іспанської мови: *Lola*; кельтської мови: *Muriel*.

Здійснений контекстуальний аналіз дозволяє стверджувати про наявність зв'язку між значенням власної назви та характеристикою персонажа, що підтверджується наданим автором описом дій та подій, поведінки або характеру героя твору.

Ключові слова: власна назва, етимологічний аналіз, контекстуальний аналіз, семантика, авторська інтенція.

Постановка проблеми. Як зазначає О. Єсперсен: «Власна назва конотує найбільшу кількість ознак ..., її значення буде більш спеціальним, ніж значення загальної назви. Кількість ознак зростає разом зі зростанням наших знань про суб'єкт, який має певне ім'я» [4, с. 386].

Серед особливостей функціонування власних назв помітна відмінність у способах вираження конотативних значень – велика кількість емоційно-стилістичних варіантів, що передають, у першу чергу, різноманітний конотативний зміст власних назв. Наприклад, у «Словаре англійських личних імен» А. І. Рибакіна зафіксовано близько 50 дериватів імені *Elizabeth* і більше 30 – імені

Margaret [6]. Таким чином, вбачаємо доцільним дослідження власних назв з етимологічної, семантичної та контекстуальної точок зору, оскільки поєднання таких методів дозволить наблизитися до встановлення зв'язку між вибором автором власної назви для героя та реалізацією його авторської інтенції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Власні назви досліджувалися багатьма науковцями, які висували різноманітні теорії стосовно значення імені та його функціонування у мові, мовленні, мовленнєвому контексті та комунікативній ситуації. Серед праць науковців, які займалися цим питанням, особливу увагу привертають нау-

кові розвідки О. О. Реформатського, С. Ульмана, А. А. Уфимцевої, О. Єсперсена, Г. Суїта, П. Крістоферсона, Л. Єльмслева та ін.

Теоретичним підґрунтям нашого дослідження власних назв слугують праці О. В. Суперанської [10], Н. Д. Арутюнової [1], Ю. О. Карпенка [6]. Широкий спектр застосування власних назв зумовлює різнобічність їхнього дослідження. Власні назви досліджуються з точки зору їхніх семантичних та функціональних характеристик [3], а також вони аналізуються у комунікативно-когнітивній площині [5; 9]. Власні назви досліджуються у художньому тексті [6], зокрема в казках та дитячій прозі [14]. Переклад власних назв відіграє чи не найважливішу роль у сприйнятті читачем авторської інтенції іншомовного перекладеного твору. Так, аналізу перекладацьких трансформацій та деформацій при перекладі власних назв українською на матеріалі роману жанру фентезі присвячена робота Галини Єнчевої та Єлизавети Фірсової [11]. Класифікація антропонімів у фентезійних творах подана у роботі О.В. Марчук [7]. М.В. Бережна досліджує функції, а також аналізує структуру та виокремлює види власних назв у творах жанру фентезі [2]. З'являються нові праці, присвячені теорії імен, ключовим питанням ролі імен у мові з акцентом на граматиці, значенні та дискурсі, а також міждисциплінарній природі дослідження імен. Варті уваги нові праці з соціо-ономастики та риторики імен та назв [12; 13; 15; 16].

Постановка завдання. Мета статті полягає у виявленні етимології та встановленні семантичних, парадигматичних і синтагматичних характеристик англійських власних назв у художньому тексті. Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання: дослідити власні назви з позицій етимологічного походження та тієї ролі, яку вони виконують у тексті, встановити структурно-семантичні особливості власних назв, а також проаналізувати їхні комунікативно-функціональні характеристики в авторському дискурсі.

Виклад основного матеріалу. Нами були проаналізовані власні назви з творів С. Моема та К. Менсфілд. Розглянемо етимологію та семантику власних назв та проаналізуємо контекст, що уможливило виокремлення характеристики персонажа, яка зумовлена значенням імені.

Для створення образної експресії, в оповіданні "Jane" С. Моем обрав для головної героїні промовисте прізвище *Mrs. Tower*. Наведемо уривки з тексту оповідання, які засвідчують цю характеристику: *Mrs. Tower kept her face bravely* [18, с. 392]; *Mrs. Tower's face was wonderful to behold. I saw*

then to admiration how bravely good breeding and social usage could combat the instincts of the natural woman. For the astonishment and then the dismay that for an instant she could not conceal were quickly driven away, and her face assumed an expression of affable welcome [18, с. 394–395]; *but Mrs. Tower was almost at the end of her tether and I was afraid that unless relief came she would for pence forget that she was a woman of the world* [18, с. 396]. Наведені авторські коментарі викликають у свідомості читача асоціації із «вежею» (*Tower*), яка височіє над усім навколишнім, і, яка, так само як «вежа», вирізняється серед оточуючих. Неприступність характеру персонажа *Mrs. Tower*, яка порівнюється з «вежею», підтверджують такі фрагменти тексту: *"Why not?" asked Mrs. Tower in a tone that no effort of will could prevent from being icy* [18, с. 396]; *"She is very well", said Mrs. Tower with a certain dryness* [18, с. 401]; *... but Mrs. Tower withdrew herself with icy dignity*. Таким чином, прізвище *Mrs. Tower* є промовистою назвою, з експліцитно вираженою функцією характеристики.

В оповіданні "The Virtue" опис головного героя *Charlie Bishop* є антонімічним етимологічному та словниковому значенню імені та прізвища. Ім'я *Charlie* є дериватом імені *Charles*, яке походить від давньоверхньонімецького *karl*, що означає «чоловік», а у переносному значенні означає «мужній, сильний» [8, с. 58]. У творі він описується як: *... a thin fellow with sandy hair and blunt features; he had fine eyes, dark and gleaming, but he wore spectacles. He had a round, merry, red face. He was very fond of the girls. I suppose he had a way with him, for, with no money and no looks, he managed to pick up a succession of young persons who gratified his roving desires. Now, half-way through the fifties, he was inclined to be stout and he was very bald...* [18, с. 178]. Як бачимо, його характеристика виявилася антонімічною до значення його імені та прізвища *Bishop*, що корелює з високим церковним саном. За сюжетом твору він також не виявив мужності та сили волі, коли покінчив життя самогубством через те, що його дружина через шістнадцять років щасливого подружнього життя зрадила та покинула його. Він не міг цього пережити, оскільки протягом усього сумісного життя вони звикли завжди й усюди бути разом: *It was a very successful marriage. I had never known a more devoted couple* [18, с. 181]. Отже, автор обрав персонажу ім'я, яке є повною протилежністю його характеристиці у творі. Ім'я *Charlie* є загально-вживаним та виконує характеризувальну функцію через етимологічну вмотивованість, а прізвище

Bishop є промовистим іменем, яке виконує характеризувальну функцію експліцитно.

Ім'я дружини *Charlie, Margery*, походить від латинського *Margarita*, що означає «перлина», що відповідає авторському опису: *She was a lady. She was not beautiful, but comely, with fine dark hair and fine eyes, a good color and a look of health. She had a pleasant frankness and an air of candour that were very taking. She looked honest, simple, and dependable* [18, с. 180]. За описом, вона справді схожа на просту, скромну перлину, але в цій простоті приховується краса та витонченість. Ім'я *Margery* є також загальноживаним іменем, яке виконує характеризувальну функцію імпліцитно.

У творі “*The Colonel's Lady*” головна героїня носить подвійне ім'я *Eva Katherine Hamilton*. Ім'я *Eva* походить від пізньолатинського *Eve*, яке є біблійним, походить від давньоєврейського *Hawwah, Havvah*, що буквально означає «життя» [8, с. 86]; ім'я *Katherine* є варіантом від латинського *Catharina, Katerina* та давньогрецького *Aikaterine, Aikaterina*, яке походить від грецького *katharos*, що означає «чистий» [8, с. 56]. С. Моем описує її так: *...she was a lady, and she had a bit of money of her own; she managed the house uncommonly well and she was a good hostess. The village people adored her. She had been a pretty little thing when he married her; with a creamy skin, light brown hair, and a trim figure, healthy too, and not a bad tennis player...* [18, с. 249]. Впродовж дії твору героїня жила ніби сама по собі у своєму вигаданому світі, видала збірку віршів потайки від свого чоловіка, в якій описувалося її позасімейне життя, в якому вона була щаслива та кохана; можливо це було не її життя, а вигадана історія, яку вона хотіла би пережити. Все-таки її життя було закритим для чоловіка. Вона була гарною господинею та дружиною, але подумки вона жила окремим життям. Вона була повністю добродісною на відміну від свого чоловіка, який мав подругу в Лондоні. Про неї важко було сказати щось погане, окрім книги, яка закрала сумніви в думки її чоловіка, оскільки він вже не міг відрізнити справжню *Evie* від тієї жінки, яка написала такі відверті вірші. Єва була дійсно порядною по відношенню до свого чоловіка, але вона нічим не ділилася з ним, оскільки він не намагався її зрозуміти. Її чоловік носить ім'я *George Peregrine*. *George* походить від давньогрецького *Georgios>georgos*, що означає «землероб» [8, с. 93]. Прізвище *Peregrine* у перекладі з англійської означає «сапсан – хижий птах, сокіл». Він був полковником у відставці, який дуже пишався своїм незвичним прізви-

щем: *He was a friendly man, affable to his inferiors, considerate with his tenants, and popular with the neighbouring gentry. ...tall, with grey curly hair, only just beginning to grow thin on the crown, frank blue eyes, good features and a high colour. During the season he rode to hounds two days a week. He was a good shot, a golfer. He could describe himself with propriety as an all-round sportsman* [18, с. 248-249]. Полковник був статним, спортивним та сильним чоловіком. Його прізвище теж є промовистим іменем, яке викликає у свідомості образ сильного та фізично витривалого птаха. Імена персонажів у цьому оповіданні є загальноживаними та виконують характеризувальну функцію, яка виражена імпліцитно.

У своїх творах С. Моем використовує менше імен і більше прізвищ та імен разом із прізвищами, а також він використовує подвійні імена, наприклад: *Albert Edward Foreman* [17], *Eva Katherine Hamilton* [17]. На нашу думку, така тенденція автора свідчить про його намір підкреслити більш високий соціальний статус персонажів. У творах С. Моема також є прізвища, які походять від імен, наприклад: *Owen Griffith, Eva Katherine Hamilton*. Є складні за структурою прізвища: *Mountdrago, Dashwood, Ormskirk*.

За походженням власні назви у творах С. Моема поділяються на імена, які походять з: латинської мови: *Thomas, Violet, Peter, Jane, Margery, Margaret, Carmen, George, Katherine, Emily*; давньогрецької мови: *Daphne*; давньоєврейської мови: *Eva, Mary, Evie*; давньоверхньонімецької мови: *Gerrard, Gilbert, Reginald, Charles, Gerald, Henry*; давньоанглійської мови: *Albert, Edward, Edgar, Harry, Harold*; валлійської мови: *Owen* іспанської мови: *Alphonsine*.

У творах К. Менсфілд прослідковуємо тенденцію до використання імен без зазначення прізвищ. Серед проаналізованих творів ми не зафіксували жодного використання авторкою подвійних імен. Є випадки використання складних прізвищ: *Henry Davenport, Mr. Penreddy*, та прізвищ, які походять від імен, наприклад: *Nurse Andrews*.

За походженням ми виділили імена, які походять з: латинської мови: *Laura, Paddy, Dennis, Lucile, Constantia, Basil, Monica, Kate, Theodore, Benny, Benedict, Florence, Frank*; давньоєврейської мови: *Nanny, John, Isabel, Jose, Jim, James, Moira (Mary), Marion, Josephine*; давньогрецької мови: *Cyril, Ellen*; давньоверхньонімецької мови: *Maudie, Mathilda, William, Henry, Bertha*; давньоанглійської мови: *Robert, Ethel, Harold, Harry*; давньофранцузької мови: *Alice, Leonard*; ірланд-

ської мови: *Fenella*; сучасної англійської мови: *Myrtle, Rose*; іспанської мови: *Lola*; кельтської мови: *Muriel*.

В оповіданні “Bank Holiday” авторка використовує лише одну власну назву один раз у кінці оповідання – *Professor Leonard*. Ім’я *Leonard* походить від давньофранцузького *Leonard, Lienard* <герм. (давньо-верхньонімецьке *lewo* – лев + *hart* – сильний) [8, с. 129]. Він приїхав з Лондона, щоб передбачати долю: *And he stands, smiling encouragement, like a clumsy dentist. When the big man, romping and swearing a moment before, hand across their sixpence, and stand before him, they are suddenly serious, dumb, timid, almost blushing as the Professor’s quick hand notches the printed card* [17]. Люди відчувають певний страх перед професором, їх переповнює відчуття залежності долі від його слів, вони почуваються як тваринки, які завмирають від страху перед левом, його величчю та силою. Ім’я *Leonard* у цьому творі є загально-вживаним ім’ям, яке виконує характеризувальну функцію імпліцитно.

В оповіданні “Marriage a la Mode” авторка використовує загально-вживані імена у пестливій формі: *Paddy, Johnny, Nanny*. Ці імена використовуються у творі для репрезентації сімейних стосунків. *Paddy* та *Johnny* – це діти, і тому батько розповідає про них у пестливо-зменшувальній формі, щоб висловити свої ніжні почуття до них. Ім’я *William* походить від середньо-англійського *William, Wylyam* > давньоверхньонімецького *willo* – воля, бажання + *helm* – шолом, захист [8, с. 195]. Щоразу як він повертається з поїздки, він намагається прихопити щось у подарунок для своїх дітей, і його дуже засмучує те, що він іноді не встигає придумати щось оригінальне і приносить ту ж саму коробку цукерок, що й минулого

разу, наприклад: *Poor little chaps! It was hard lines on them. Their first words always were as they ran to greet him, “What have you got for me, daddy?” and he had nothing. He would have to buy them some sweets at the station. But that was what he had done for the past four Saturdays* [17]. Отже, у цьому творі авторка використала загально-вживані імена у пестливій формі для того, щоб показати читачеві, що йдеться про сімейні стосунки та ставлення батька до дітей.

Ім’я героїні оповідання “The Singing Lesson” – *Miss Meadows*, що в перекладі означає «лука, луг». Її характеристика створює в уяві читача образ, який співвідноситься зі словом “meadow”: *Everything about her was sweet, pale, like honey. You would not have been surprised to see a bee caught in the tangles of that yellow hair* [17]. Вона як та лука, яка приваблює бджіл до медоносних квітів. Прізвище *Meadows* є промовистим іменем з експліцитно вираженою характеризувальною функцією.

Висновки. К. Менсфілд використовує у своїх оповіданнях більшість імен без зазначення прізвищ, оскільки розповідає про сімейні історії та дружні стосунки. Авторка робить наголос на психологічному та емоційному стані персонажів. У творах С. Моема було зафіксовано використання подвійних імен та складних прізвищ, що, на нашу думку, свідчить про намір автора підкреслити більш високий соціальний статус персонажів. Автори апелюють до читача по-своєму, використовуючи індивідуальні методи формування образу персонажа в уяві читача. Важливими факторами у створенні такого образу є етимологія та семантика імені, яка знаходить підтвердження у контексті. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у виявленні гендерної специфіки використання власних назв у художній прозі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. 2-е изд., испр. Москва: Языки русской культуры, 1999. 896 с.
2. Бережна М.В. Антропонімія дитячої літератури жанру фентезі. *Нова філологія: збірник наукових праць*. Запоріжжя, 2007. Вип. 27. С. 142–149.
3. Загирова З. Р. Лексико-семантические и функциональные параметры антропонима в составе фразеологической единицы в английском языке: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04, 10.02.20 / Башк. гос. ун-т. Уфа, 2003. 196 с.
4. Есперсен О. Философия грамматики. Москва: Изд-во литературы на иностранных языках, 1958. 404 с.
5. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.15 / Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Київ, 2006. 32 с.
6. Карпенко Ю. Власні назви в художній літературі. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету*. Кіровоград, 2001. Вип. 37. С. 170–172.
7. Марчук О.В. Власні назви у фентезійних творах: класифікація антропонімів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного ун-ту*. Одеса, 2017. Вип. 26 (2). С. 46–47.

8. Рыбакин А. И. Словарь английских личных имен: 4000 имен. 3-е изд., испр. Москва: Астрель, АСТ, 2000. 224 с.
9. Співак С. М. Власна назва в композиційно-смісловій структурі віршованих текстів американської поезії: комунікативно-когнітивний підхід: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київськ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2004. 19 с.
10. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. Москва: Наука, 1973. 366 с.
11. Єнчева Г. Фірсова Є. Перекладацькі трансформації та деформації у художньому перекладі. *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах*. Київ, 2016. Вип. 33. С. 47–57.
12. Felecan O., Bughesiu A. Onomastics in Contemporary Public Space. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2013. 617 p.
13. Hough C. The Oxford Handbook of Names and Naming. Oxford: Oxford University Press, 2016. 770 p.
14. Lvova N. L., Zamoroz T. Onomastics in Fairy Tale Discourse. *Актуальні проблеми германської філології та Болонський процес: матеріали II міжнар. наук. конф. (Чернівці, 12 трав. 2007 р.)*. Чернівці: Книги XXI, 2007. С. 177–179.
15. Socio-onomastics: The Pragmatics of Names / ed. by: T. Ainiala, J.-O. Östman. Helsinki: John Benjamins Publishing Company, 2017. 231 p.
16. Vanguri S. M. Rhetorics of Names and Naming. New York: Routledge, 2016. 225 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

17. Mansfield K. The Garden Party and Other Stories. Oxford: Oxford University Press, 2000. 112 p.
18. Maugham W.S. Collected Short Stories. London: Penguin Classics, 1980. 478 p.

Lesinska O. M., Mykytiuk I. M. COMPARATIVE ETYMOLOGICAL AND CONTEXTUAL ANALYSIS OF ONOMASTICON IN W. S. MAUGHAM'S AND K. MANSFIELD'S WORKS

The article is an etymological, semantic and contextual analysis of proper names in "small prose" aimed at establishing a possible link between the hypothetical meaning of proper names and their role in the realization of the author's intention. In modern linguistics there exists considerable interest in the problems of onomastics, that is, the study of proper names. Long history of existence and a wide range of functioning of proper names enable the researcher to undertake their detailed analysis, particularly in terms of nomination processes study and analysis of their functional and pragmatic load. Although the specific peculiarities of proper names are already well known, some aspects related to their specific meaning, communicative and functional characteristics are not fully explored. Therefore, our study is devoted to the study of etymology, semantics and functioning of proper names in literary works of English writers. It is the aim of this study to determine the status, semantic and functional features of proper names.

In the course of the study, several groups of proper names by their etymological origin were identified. In the works by S. Maugham proper names originate from Latin: Thomas, Violet, Emily; Ancient Greek: Daphne; Hebrew: Eva, Mary; Ancient German: Gerrard, Gilbert, Henry; Old English: Albert, Edward, Edgar; Welsh: Owen and Spanish: Alphonsine. In the works by K. Mansfield, proper names originate from Latin: Laura, Lucile, Constantia, Basil; Ancient Hebrew: Nanny, Moira (Mary); Ancient Greek: Cyril, Ellen; Ancient German: Maudie, William; Ancient English: Robert, Ethel, Harold, Harry; Ancient French: Alice, Leonard; Irish: Fenella; modern English: Myrtle, Rose; Spanish: Lola and Celtic: Muriel.

The contextual analysis made it possible to confirm that there is a connection between the meaning of the proper name and the characteristics of the hero/heroine, which are confirmed by the author's description of the actions, behaviour or manner and nature of the character in a narrative piece.

Key words: proper name, etymological analysis, contextual analysis, semantics, author's intention.